

ПУТОПИСНИ СВЕТ СИМЕ МАТАВУЉА

У раду су анализирани путописи српског реалисте Симе Матавуља: *Бока и Бокељи*, *Успомене са Скадарског језера*, *Ривијера*, *Врата од Леванта*, *Леванат белешке с пута*, *Преображења слика с пута*, *Три недеље по мору*, уз кратак осврт на пишчеве дневничке белешке: [*Путовање у Далмацију 1901*], [*Путовање у Беч 1901.г*], *Путовање у Далмацију 1902.* и *Путовање у Ницу 1903.* Путопис је сагледан као књижевни жанр који се темељи на сусрету – сусрету са људима, местима, текстовима и различитим културама. Посебна пажња у раду посвећена је интертекстуалности као утицају народне и романтичарске традиције са једне и француског реализма са друге стране, као и облицима приповедања у Матавуљевој путописној прози. Коришћени су структуралистички, феноменолошки и наратолошки метод.

Кључне речи: Симо Матавуљ, путописац, путопис, мотив сусрета, путовање.

1. Увод. Путопис је књижевно-научна врста чији се зачеци везују још за античка времена,² али се о правом његовом конституисању у српској књижевности може говорити тек с краја XVIII и почетка XIX века. Узрок томе треба тражити, између осталог, и у статусу дескрипције као облика приповедања доминантног у путопису. Опис је вековима сматран мање вредним обликом приповедања. Тек ће епоха романтизма признати праву вредност дескрипцији, доводећи је у везу са унутрашњим стањем јунака, те она више неће бити сматрана пуким декором и начином ретардације радње.

Један од главних мотива у путопису јесте хронотоп сусрета, који представља *сусрет* човека са другим човеком, са другим местом, са другим обичајима и менталитетом. Са *другим*, али и са собом у другачијем окружењу, које нужно повлачи и преиспитивање дотадашњих ставова и вредности уз богаћење новим искуствима. „Како је путопис индиректно увек био облик писања неком другом, о другом, са правом се у многим интерпретацијама означавао као *искуство другости*” (ПОПОВИЋ РАДОВИЋ 2013: 8). Влади-

¹ milica.aleksic.06@gmail.com

² Хердер указује на мотив бродског путника у античким временима, те да је богатство старогрчке митологије незамисливо без морских услова у којима је она настајала (ПРОЛЕ 2013: 126).

мир Гвозден као главне особине путописа издваја просторну и временску одређеност, уређеност и жанровску довршеност (ГВОЗДЕН 2012: 193). Све ово чини путопис једним комплексним књижевним жанром, који поред основне, естетске функције, садржи и важну когнитивну функцију (као мешовити књижевни жанр), али му, нажалост, досад није било посвећено довољно пажње.

У путопис је преточено искуство путописца са *другим*, његово духовно и физичко кретање по неком простору, које је најчешће исприповедано након извесне временске дистанце од тренутка путовања. То значи да нема поклапања приповедног и приповеданог времена путописа, али је због хронолошког следа догађаја, живих утисака и активног учешћа путописца и читаоца, присутна илузија непосредног одигравања догађаја.

2. Путописи Симе Матавуља. Симо Матавуљ (1852–1908) српски је реалистички књижевник познат првенствено по приповеткама и романима, мада је писао и мешовите жанрове – мемоарску, аутобиографску и путописну прозу. Нажалост, путописна проза овог страственог путника и човека радозналост и отвореност према свему новом остала је недовољно истражена. У оквиру Матавуљевог путописног приповедања могу се издвојити четири тематска круга: а) путописи из домаћих крајева (*Успомене са Скадарског језера, Бока и Бокелџи, Бијели фратар из Дубровника*), б) путописи са Леванта (*Врата од Леванта, Леванат*), в) путописи из Италије и са француске медитеранске обале (*Необичан гост у Петрову дому, Ривијера*), г) путописи из Немачке и са Северног мора (*Преображења, Три недеље по мору*) (МАКСИМОВИЋ 2010: 77). Овим путописима тематски се придружују и дневничке белешке Симе Матавуља са путовања: [*Путовање у Далмацију 1901*], [*Путовање у Беч 1901. г.*], [*Путовање у Далмацију 1902.*] и [*Путовање у Ницу 1903.*] али се елементи путописне прозе могу препознати и у његовим жанровски сродним, мемоарским и аутобиографским делима *Билешке једног писца и Десет година у Мавританији (1880–1890): успомене једног исељеника*.

2.1. Путописи из домаћих крајева. Путопис *Бока и Бокелџи* почиње алузијом на Стјепана Митрова Љубишу и његове описе Боке Которске. Интертекстуалност је врло честа појава у Матавуљевој путописној прози и тај „интертекстуални сусрет подразумева сусрет пишчевог приповедања са другим текстом, посредно или непосредно повезан са искуством конкретног времена-простора у којем се затекао” (ГВОЗДЕН 2011: 264). Најчешће интертекстуалне везе у Матавуљевим путописима, осим са Љубишом, путописац³

³ С обзиром на референцијалност у стварном свету, у путопису је немогуће раздвојити инстанце: реални аутор, имплицитни аутор и јунак у тексту, те се оне могу објединити у инстанци путописац. Још једна могућност јесте његово именовање као јунак-путник.

успоставља са Ги де Мопасаном,⁴ Његошем и Вуком Караџићем. Историчар књижевности и књижевни критичар Јован Скерлић према квалитету приповедања изједначава двојицу писаца из Далмације, реалисту Симу Матавуља и романтичара Стјепана Митрова Љубишу (СКЕРЛИЋ 2006: 335).

Путописац у *Боки и Бокељима* указује на свој уметнички поступак: „[...] и да се читалац проведе кроза њу [Боку, прим. М. А.] како је најзгодније, тј. улазећи у њу како и море улази” (МАТАВУЉ 2008: 284). Путопис представља својеврсно виртуелно путовање читаоца, а путописац постаје нека врста водича на том путовању. То нарушавање границе између текста и реалности посебно је изражено у *Успоменама са Скадарског језера*, где ТИ-форма доводи до перцептибилности реалног читаоца као спољашњег наратора: „Пошто се од Његуша *попнеш* уз Буковицу и с ње се последњи пут *осврнеш* на море, сретате друго узбуркано, али скамењено море” (МАТАВУЉ 2008: 305, курзив М. А.).

Карактеристичан поступак у Матавуљевом путопису јесте уметање наратива, односно појава приче у причи. Тај уметнути наратив најчешће представља легенду везану за неко место, говори о историјским или демографским чињеницама или представља медитацију путописца. У једном уметнутом наративу путописа *Бока и Бокељи* путописац износи историјске податке о босанском краљу Стефану Твртку, који је подигао град Херцег Нови, а у једној дигресији приписује Млечанима анималну црту: „Колико су крви јужни Срби пролили за власт крилатога лава кроз стотине година! Управ су Млеци и живели соком нашега народа, као што се вампир храни крвљу живих људи” (МАТАВУЉ 2008: 296). У том смислу, један путопис постаје путовање не само просторно него и временско, будући да се и путописац и читалац крећу кроз време. Историјске чињенице предочене су на врло субјективан начин, неуобичајен за историјски дискурс, што је типична одлика путописа као мешовитог књижевног жанра.

Путопис Симе Матавуља *Бока и Бокељи* описује и приватни живот капетана на броду, који су неретко водили са собом и своје породице, с обзиром на то да су путовања трајала дуго, некад и годинама. На тим су се путовањима и рађала деца, некад и умирала, а када би се то десило, настојало се да брод што пре доспе на копно; уколико је копно далеко, дете би било бачено у море, а капетан је био дужан да о свему сачини извештаје. Драган Проле указује на то да „морски услови много више одговарају подстицању људскости” (ПРОЛЕ 2013: 126). Сви путници на броду били су готово као једна породица и сви би одали почаст покојнику паљењем свећа и одржавањем парастоса чим би приспели на копно.

Да би мотивисао потоње приповедање о менталитету Бокеља, путописац најпре говори о повратку брода кући, а Бокеље приказује као стару нацију, изузетно здраву због мешања морског и планинског ваздуха. Ту Бокеље

⁴ Више о томе видети у: ЕРОП 1981.

можемо сагледати као колективни лик: њихове физичке и менталне особине умногоне су генерализоване и изграђене према колективном несвесном. С обзиром на свеобухватност путописа *Бока и Бокељи*, жанровско одређење овог текста могло би бити доведено у питање, будући да се он може посматрати и као путопис и као етнографска студија; сâм је Матавуљ о овом делу говорио као о „етнографској радњи о Боци”, Горан Максимовић такође га дефинише као „етнографско-путописну студију”, а Голуб Добрашиновић сврстава га у путописе (више о томе видети у: КОСТАДИНОВИЋ 2016: 212–213).

У путопису *Успомене са Скадарског језера* путописац приказује контраст између готово летњих врућина о Петковдану и зиме на Скадарском језеру. Он такође у свој текст инкорпорира елементе фолклорне фантастике – народна веровања о здухачима. Представа о фантастичним бићима и догађајима, која је похрањена у човековом несвесном делу психе, мотивише сновидовну фантазмагорију путописца, из које га је тргао веслач Малиша.

Путописац изграђује слику о Скадарском језеру на основу феноменолошког, појавног, доступног чулима, али са друге стране, на формирање те слике утиче и пређашње искуство у виду онога што је путописац прочитао или чуо, с обзиром на то да путопис „има своју спољашњу, перцептивну раван доживљаја, али и интроспективну, унутрашњу димензију слика у свести, сежући дијахронијски све до њихове архетипске форме унутар поетике сећања” (ПОПОВИЋ РАДОВИЋ 2013: 11–12). Интроспективну раван доживљаја путописца чини свест о Средњем веку и историјским личностима које он сусреће у свом сновиђењу, као и стихови народне песме о Скадру на „зеленој Бојани” (МАТАВУЉ 2008: 306), са којима путопис такође остварује интертекстуалне везе. Перцептивну раван доживљаја чини примање чулних дражи из спољашње околине којом се путописац физички креће:

„Језеро бијаше мирно. Очи ми лете на све стране, не знају гдје ће се зауставити – да ли к Скадру, или под Крајину; или к Врањини и Жабљаку. Румија и Проклетија поносито ми сретају поглед. Обале су већ заодјевене загаситим зеленилом. Вода је од сто боја, а брјегови се нижу разнолични, пропињу се, завијају се, упадају, износећи и кријући своје новине. А све то разноличје поклопила голема, чивитаста капа небеска, с којом се слубљује такође голема, глатка површина водена” (МАТАВУЉ 2008: 310).

Физичкој равни доживљаја припада и сусрет путописца са двојицом Арнаута, којима „на лицу читаше се зловоља и безгранична себичност” (МАТАВУЉ 2008: 310), и неком бабом Зенћанком, чија се доброта читовала у љубазном погледу, али и у начину на који се обратила путописцу. Ословивши га са „рано моја”, упитала га је је ли „медик” (лекар). Њој је била потребна лекарска помоћ због грознице, а за путописца је, као странца одмерених манира, помислила да је лекар. Ови утисци о људима и пределима, као и слушање прича младића Малише о војевању на језеру, помешаће се

у путописцу и довести до „грожнице” и сновидовне фантазмагорије у којој је видео историјске личности, „красне” младиће-ратнике и „још красније” девојке са ђерданима. Пробудивши се, ту је појаву објаснио Малиши тиме што, као и по некаквој запуштеној, старој цркви, „и по овој води лебде сјенке из старијех времена...” (МАТАВУЉ 2008: 313).

2.2. Путописи са ЛЕВАНТА. Путопис *Врата од Леванта* описује путовање бродом, а приповедано време јесте први дан откако је путописац са својом женом прошао Врата од Леванта. У једној дигресији путописац се сећа бокелјске пословице: „Ко види Врата од Леванта, не види га ни отац ни мајка” (МАТАВУЉ 2008: 369), коју објашњава историјским контекстом – опасношћу од Млечана, те је улаз у Левант доживљаван као нека врста митолошког пролаза између Сциле и Харибде. Мрак, зараза, болест и лоша одевеност људи код путописца стварају неповољан утисак, због кога он поменуто бокелјску пословицу преформулише на готово саркастичан начин: „Ко прође Врата од Леванта, може се и вратити, али ће боље учинити ако се не врати!” (МАТАВУЉ 2008: 370).

Лик мајке у тексту је присутан посредно, кроз ретроспекцију путописца. Његова побожна и тиха мајка на растанку га је петнаестак дана раније молила да „цјелива светог Шпиридона” (МАТАВУЉ 2008: 370), а сусрет са моштима овог свеца биће описан у путопису *Леванат белешке с пута*. Овај сусрет са мајком биће прво сећање на родни Шибеник; потом ће путописац више пута у тексту поредити предмете и појаве са којима се сусреће на путовању са већ познатим, оним из родне Далмације или Србије:

„Дуж обале наређале се лепе, високе куће, које су се на левој страни попеле једна над другу – као у моме Шибенику” (МАТАВУЉ 2008: 371, курзив М.А); „Звоник је, као што су често и по Далмацији, лук на крову, са три шупљине, али на тој црквици видех прозоре са капцима” (МАТАВУЉ 2008: 372, курзив М.А);

„Чисто ми би пријатно кад видех у какву се ћумезу налази то надлештво! Значи: баш није Србија једина која у тим стварима не мари за своје достојанство!” (МАТАВУЉ 2008: 373).

Путопис *Леванат белешке с пута* тематски се надовезује на *Врата од Леванта* и на ову интертекстуалну везу упућује и сâм путописац на почетку: „Испричао сам неке своје утиске стечене кроз ’Врата од Леванта’, као и неке при доласку у град Крф, а сада ће се ређати неки доживљаји који ми се чине да могу послужити као увод у познавање чудне збрке свачега и свега што се зове опћим именом: Леванат” (МАТАВУЉ 2008: 377). Важни топоси приказани у овом путопису јесу улица Никифора Теодокија, црква, позориште и дворач Ахилејон. Сажаљење у путописцу изазива призор деце која чисте ципеле да би се прехранила, а отпор и љутњу одрасли „беспосличари” који досађују пролазницима силом им нудећи цвеће, птицу у кавезу и сл.

Критички став Симе Матавуља према свештенству и цркви, најбоље исказан у његовом роману *Бакоња фра-Брне*, присутан је и у путопису *Леванат белешке с пута*, где у разговору са црквењаком путописац сазнаје да се за поклоњење моштима наплаћује различита цена, у зависности од материјалног стања посетилаца. При сусрету са оцем Савом из Србије његова жена се изненадила чувши да су мошти Светог Спиридона у власништву грофовске фамилије Папа-Вулгарос, којима свештеници дају новац од зараде, а најапсурдније је само порекло те цркве: пред турским освајањем Цариграда нека удовица је украла Светог Спиридона и побегла на Крф; свеца је дала својој ћерки јединици у мираз, да би њен муж Папа-Вулгарос подигао ту цркву, те већ пет векова та породица зарађује од црквеног прихода. Иронија је присутна и при завршетку путописа, где путописац пред кипом песника Хајнеа са жаљењем говори: „шта ли би он рекао да се може тренутно оствестити и дознати да му је ово једини споменик у овоме крају, где га нико не познаје ни по имену, а камоли да га љуби?” (МАТАВУЉ 2008: 396).

2.3. Путописи из Италије. Путопис *Ривијера* почиње етимолошким објашњењем речи ривијера, географским и етнографским подацима. Путописац се са сетом и носталгијом сећа свог одласка у Италију у време младости. Са наратолошког становишта посебно је занимљива појава путописа у путопису, јер приповедач и његова жена читају заједно путопис неименованог аутора о тим крајевима, да би помињање Вероне, те Ромеа и Јулије, мотивисало њихову полемику око односа уметности и реалности. Ту Матавуљ исказује и аутопоетички став о аутентичности књижевних јунака, близак Аристотеловом⁵: „Опет кажем, и Ромео и Јулија нису историјске личности, него песничке, типови трагичних љубавника рођени у души великог песника! То се одавно зна поуздано. Уметничка истина може бити права лаж, у обичном смислу речи!“ (МАТАВУЉ 2008: 318-319) Осим о аутентичности ликова, Матавуљ у *Ривијери* имплицитно полемиче и о неким уметничким поступцима у путопису, и то на себи својствен начин, кроз иронију и критички отклон. Неоправдани су, по њему, завршетак поменутог путописа у виду биографије неког свеца, прећуткивање политичких аспеката и празна реторика како ће „Верона привлачити туђинце докле свет буде уживао у Шекспировој трагедији” (МАТАВУЉ 2008: 319).

Топос коцкарнице у Монте Карлу важан је за приказивање менталитета људи. Путописцу привлачи пажњу неприкладност понашања старијих жена („баба”), које се као „накинђурене додоле у свили и кадиви, са чипкама и смешним шеширима, са златним верижицама, са силним прстењем” (МАТАВУЉ 2008: 334), страствено коцкају. Још је неприкладније фарисејско

⁵ Аристотел прави јасну дистинкцију између песништва и историографије, наводећи да „није песников задатак да излаже оно што се истински догодило, него оно што се могло догодити, и што је могуће по законима вероватности или нужности” (АРИСТОТЕЛ 2008: 71).

понашање неких тобоже побожних Руса, које се нагло мења пошто из цркве сврате у крчму:

„Они, грађанског реда, а образовани, размеђу се мислима и навикама, које су сушта супротност благочастију којим малочас беху испуњени, и предањима, о којима мислимо да су у чврстој вези са руским благочастијем. [...] Људи воле да се шале са женским, а ове радо пристају. Дунде, прђастих носова, што се мало пре изломише од силног метанисања, просто “пију очима” плећате лакеје и кочијаше. Поткрепљују се толико да често излазе посрћући” (МАТАВУЉ 2008: 360).

Путописцу се враћају познате слике из Далмације, те је носталгијом мотивисан виртуелни наратив у коме он на тренутак замењује Трг светог Доминика у Ници са Дубровником. Ни овде путописац не занемарује фолклорну фантастику, помињући предања како се око Арене у Ници ноћу виђају утваре и чује се звекет верига.

Монако у њему буди неповољне утиске због своје опустошености, па ће иронијом и разочарањем и завршити овај путопис: становништво Монака, тако густо насељене земље, зими претежно чине странци, а уместо њива, винограда, сопственог језика, његово богатство чини једино новац тих странаца.

2.4. Путописи из Немачке и са Северног мора. Матавуљ у својим путописима из Немачке и са Северног мора изражава изразито негативне утиске, који би могли бити мотивисани пореклом путописца и његовом природном навикнутошћу на другачију климу: „Сјеверно море је доживио као хладно и ружно, тако да као човјек Медитерана није имао ниједне лијепе ријечи за тамошње пејзаже” (МАКСИМОВИЋ 2010: 106).

Путопис *Преображења слика с пута* садржи мотив преображења у значењу празника (Преображење), о коме се, према народном веровању, преображавају небо и земља, али и у смислу унутрашњег човековог преображаја. На тај начин долази до изједначавања хронотопа и ликова, према Бахтиновој тврдњи да „хронотоп као формално-садржајна категорија одређује (у знатној мери) и лик човека у књижевности; тај лик је увек суштински хронотопичан” (БАХТИН 1989: 194). Јунаци са променом места боравка мењају и себе, па сусрет са новим, другачијим местом означава и сусрет са другачијим собом.

Преображења слика с пута почиње описом тмурног, готово јесењег јутра у Бремерхафену и олфакторним описом реке Герсте, која уливајући се у море ствара непријатан, барски мирис. Општој атмосфери пустоши и празнине доприноси и присуство усамљеног и тужног пса луталице: „Од обале је доста далеко прва градска улица. Обала беше пуста, као усред зимње ноћи. Влажна студен и барски смрад биваху све јачи. Срете ме једно ојађено псето, оборене главе и подвијена репа, које ме чисто у срце дирну” (МАТАВУЉ 2008: 399).

Разочарање путописца Немачком биће појачано мотивом сусрета у градској кафани, која „беше пуна пијаних људи и девојчура” (МАТАВУЉ 2008: 399). Међу таквим друштвом он ће угледати и неког гологлавог младича, који је у том часу, на његово изненађење, покрио главу црногорском капом. Ту мотив преображења има изразито негативну конотацију, јер се преображење сада одвија у човеку: у моралној посрнулости „уличних мома” и мушкараца који су у то место дошли из патријархалне средине, те и сами доживели преображај.

Путопис *Три недеље по мору* остао је недовршен због изненадне Матавуљеве смрти. Време овог путописа је лето 1907. Путописац је са својом женом пловио бродом „Талија”, али је брод доживео буру. Бура на мору активира сећање путописца на стихове неког његовог професора и земљака, али тренутну његову занесеност морем и стиховима прекида уплашеност његове жене, „која нити је Приморка, нити је издржавала олује на мору, нити се заноси далматинским песницама” (МАТАВУЉ 2008: 406), те је морао да је на рукама однесе у бродску кабину.

Као и већина Матавуљевих путописа, и путопис *Три недеље по мору* садржи реминисценције на Вуков *Рјечник*, у коме нема одреднице „крај” у значењу копна, како ову лексему користе људи са Приморја. Ово место је још један показатељ да интертекстуалност у путопису представља сусрет култура и богатство различитости, другости.

3. Дневничке белешке. Корпусу путописне прозе Симе Матавуља могу се додати и дневничке белешке: [*Путовање у Далмацију 1901*], [*Путовање у Беч 1901. г*], [*Путовање у Далмацију 1902.*] и [*Путовање у Ницу 1903.*] Оне се одликују језгровитошћу и сажетошћу и представљају неку врсту извештаја или подсетника о Матавуљевим активностима и рачунима током путовања. Карактеристична за њих јесте употреба крњег перфекта, због чега је њихов стил писања ближи новинарском него књижевноуметничком. Њих не треба посматрати као књижевни текст, већ као документ значајан за реконструкцију пишевог живота, односно периода од 1901. до 1903. године. У њима Матавуљ помиње рад на својим књижевним текстовима и препису са својим пријатељима и другим књижевницима.

4. Закључак. Путописна проза Симе Матавуља из првих година XX века, још увек недовољно истражена, представља важан корпус за проучавање путописа у српској књижевности, који се као књижевни жанр конституише крајем XVIII и почетком XIX века. У Матавуљевој путописној прози могу се издвојити четири тематска круга: путописи из домаћих крајева, путописи са Леванта, путописи из Италије и са француског Медитерана и пу-

тописи из Немачке и са Северног мора. Међу њима могу се уочити значајне разлике, па се тако Матавуљеви путописи из Црне Горе и домаћих крајева битно разликују по тону од његових путописа из Немачке и са Северног мора или са Леванта. Овај регионални писац није могао да сакрије разочарање атмосфером и менталитетом људи које је тамо затекао, али и својим земљацима који су доживели преображај одласком у те крајеве.

Путовање, дакле, означава сусрет са другим, али и сусрет са собом у другачијим околностима. На слику другог умногоне утиче оно што путописац носи у себи, односно његова интроспективна раван, коју чине сећања, обавештеност, очекивања и уопште сви садржаји похрањени у психи путника, те ће она друга димензија – спољашња раван – сачињена од чулних, феноменолошких представа, бити условљена првом. Интертекстуалност као сусрет путописа са другим текстом доноси посебно богатство тексту и представља слику књижевних утицаја на књижевно дело путописца Симе Матавуља – народне традиције и романтизма (Вук Караџић и Стјепан Митров Љубиша) и француских реалиста (Ги де Мопасан). Путопис је прича о путовању не само просторном, већ и временском, због реминисценција и медитација путописца, као и због његовог менталног измештања у одређене историјске тренутке. Зато је у Матавуљевој путописној прози сва она историјска, географска и етнографска грађа са примарном когнитивном функцијом заоденута лепотом уметничког казивања са изразитом естетском функцијом, те и путопис као књижевно-научна врста стаје у Иванићеву опсервацију Матавуљевог мемоарско-аутобиографског дела *Биљешке једног писца*: „говорити истину у заводљивом облику” (ИВАНИЋ 2015: 165).

Цитирана литература

- АРИСТОТЕЛ. *О песничкој уметности*. Превео Милош Н. Ђурић. Београд: Децета, 2008.
- БАХТИН, Михаил. *О роману*. Превео Александар Бадњаревић. Београд: Нолит, 1989.
- ГВОЗДЕН, Владимир. „Моћ жанра и интертекстуални сусрети”. *Српска путописна култура 1914–1940: студија о хронотопичности сусрета*. Београд: Службени гласник, 2011, стр. 171–315.
- ГВОЗДЕН, Владимир. „Има ли путопис своју теорију?”. *Путопис: часопис за путописну књижевност*. Уредник Владимир Шекуларац, година I, број 1–2 (2012): стр. 183–194.
- ЕРОР, Гвозден. *Размеђа реализма: теме из књижевне историје*. Нови Сад: Матица српска, 1981.
- ИВАНИЋ, Душан. *Догађај и прича: српска мемоарско-аутобиографска проза*. Филозофски факултет у Нишу – Филолошки факултет у Београду, 2015.

- КОСТАДИНОВИЋ, Александар. *Слика страног света у српском путопису XIX века*. докторска дисертација одбрањена на Филозофском факултету у Нишу. Ниш 2016.
- МАКСИМОВИЋ, Горан. „Путописно приповиједање: Симо Матавуљ као путописац”. *Комедиографски Орфеј и други огледи*. Београд: Алтера, 2010, стр. 77–107.
- ПОПОВИЋ РАДОВИЋ, Мирјана. „Путопис јесте низ писама непознатом”. *Путопис: часопис за путописну књижевност*. Уредник Владимир Шекуларац, година II, број 2 (2013): стр. 7–16.
- ПРОЛЕ, Драган. „Хердерова денатурализација путовања”. *Путопис: часопис за путописну књижевност*. Уредник Владимир Шекуларац, година II, број 2 (2013): стр. 121–134.
- СКЕРЛИЋ, Јован. *Историја нове српске књижевности*. Приредио Јован Пејчић. Београд: Завод за уџбенике, 2006.

Извори

- МАТАВУЉ, Симо. *Мемоарски и путописни списи, Сабрана дела Симе Матавуља*, књ. 5. Београд: Завод за уџбенике – Загреб: Српско културно друштво „Просвјета”, 2008.

Milica M. Aleksic

THE TRAVELOGUE WORLD OF SIMO MATAVULJ

This paper analyzes the travelogues of Serbian realist Simo Matavulj: *Boka i Bokelji* (Boka and its People), *Uspomene sa Skadarskog jezera* (Memories from Lake Skadar), *Rivijera* (Riviera), *Vrata od Levanta* (The Levant Gate), *Levanat beleške s puta* (Levant: Notes from the Journey), *Preobraženja slika s puta* (Transfiguration of Images from the Journey), *Tri nedelje po moru* (Three Weeks by the Sea), with a brief overview of journal notes: *[Putovanje u Dalmaciju 1901]* (Journey to Dalmatia 1901), *[Putovanje u Beč 1901]* (Journey to Vienna 1901), *[Putovanje u Dalmaciju 1902]* (Journey to Dalmatia 1902), and *[Putovanje u Nicu 1903]* (Journey to Nice 1903). The travelogue is viewed as the literary genre based on the encounter – with people, places, texts, and different cultures. Particular attention is paid to intertextuality as an influence of the folk and romantic tradition of the one part and French realism on the other part, as well as the forms of narration in Simo Matavulj’s travelogue prose. In this paper, the structuralist, phenomenological and narratological methods have been used.

Keywords: Simo Matavulj, travel writer, travelogue, encounter motive, travel.